

Подводя итог, можно сказать, что идея нахождения оптимальной жизненной стратегии для максимизации удовольствия и минимизации страдания не нова, и звучит вполне в духе классических философов-гедонистов и утилитаристов (Эпикур, Бентам, Милль). Новизна мысли трансгуманистических гедонистов состоит в эксплуатации всех возможных технических средств для достижения заданной цели. Из чего следует необходимость пропаганды гедонистической этики и технического прогресса.

ЛИТЕРАТУРА

1. История трансгуманизма : [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.transhuman.org/transhistory.htm>.
2. Буданов В. Г. Квантово-синергетическая антропология и проблемы искусственного интеллекта и трансгуманизма / В. Г. Буданов // Философские науки. – М. : Гуманитарий, 2013. – № 9. – С. 25-37.
3. Кутырев В. А. Философия трансгуманизма / В. А. Кутырев. – Москва ; Берлин : Direct Media, 2015. – 85 с.
4. Гедонистический императив : [электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.hedweb.com/hedethic/tabconhi.htm>.
5. Генетические основы эмпатии : [электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://blog.23andme.com/23andme-research/the-genetics-of-empathy>.
6. Аргонов В. Ю. Искусственное программирование потребностей человека: путь к деградации или новый толчок развития? : [электронный ресурс] / В. Ю. Аргонов // Вопросы философии. – 2008. – № 12. – С. 22–37. – Режим доступа : <http://transhumanism-russia.ru/content/view/392/94>.
7. Докинз Р. Эгоистичный ген / Ричард Докинз ; [пер. с англ. Н. Фоминой]. – М. : АСТ; Corpus, 2013. – 501 с.
8. Meckier J. Onomastic Satire: Names and Naming in Brave New World / Jerome Meckier // Aldous Huxley: modern satirical novelist of ideas : [a collection of essays] / [with an introd. by Peter Edgerly Firchow and a personal memoir by Gavin Keulks ; edited by Peter Firchow and Bernfried Nügel]. – Münster : Lit Verlag ; London : Global, 2006. – 380 p.
9. CRISPR протестирован на человеке : [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nature.com/news/crispr-gene-editing-tested-in-a-person-for-the-first-time-1.20988>.
10. Открытие центров удовольствия : [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://web.stanford.edu/group/neurostudents/cgi-bin/wordpress/?p=3733>.
11. Дик Ф. К. Мечтают ли андроиды об электроовцах : [электронный ресурс] / Филип Киндред Дик ; [пер. с англ. К. Плешков, Б. Крылов, Г. Корчагин, И. Петрушкин]. – Режим доступа : <https://www.e-reading.club/book.php?book=19578>.
12. Эксперимент «Вселенная-25»: как рай стал адом : [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cablook.com/mixlook/eksperiment-vselennaya-25-kak-raj-stal-adom>.

УДК 101.1:316:001:004

*Храбров Г. О., Храброва О. В.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

БЛОКЧЕЙН І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ

У статті розглядається проблема впливу інформаційних технологій – зокрема, блокчейну – на трансформацію суспільних відносин, перш за все – у сфері виробництва знань. Аналізується вплив технології блокчейн на трансформацію інфраструктури знань і соціальних інститутів. Проблематизуються можливості децентралізованої моделі блокчейн щодо досягнення суспільного консенсусу, реалізації свободи, забезпечення рівності. Зазначається, як за рахунок вбудованих у систему алгоритмів саморегулювання утворюються можливості для суспільного самоуправління, циркуляції та оновлення знання, що дозволяє сформулювати нову економіку знань. Вказується, як децентралізація

блокчейн дозволяє усунути посередництво бюрократичних інституцій, стимулюючи розвиток, створюючи умови для конфігурації знання, які відповідають новітнім процесам міждисциплінарного пізнання.

Ключові слова: блокчейн, знання, свобода, децентралізація, інтернет-технології.

В статье рассматривается проблема влияния информационных технологий – в частности, блокчейна – на трансформацию общественных отношений, прежде всего – в сфере производства знаний. Анализируется влияние технологии блокчейн на трансформацию инфраструктуры знаний и социальных институтов. Проблематизируются возможности децентрализованной модели блокчейн для достижения общественного консенсуса, реализации свободы, обеспечения равенства. Отмечается, как за счет встроенных в систему алгоритмов саморегулирования образуются возможности для общественного самоуправления, циркуляции и обновления знания, позволяющие сформировать новую экономику знаний. Выясняется, как децентрализация блокчейн позволяет устранить посредничество бюрократических институтов, стимулируя развитие, создавая условия для изменений знания, соответствующие новейшим процессам междисциплинарного познания.

Ключевые слова: блокчейн, знания, свобода, децентрализация, интернет-технологии.

The article deals with the problem of the influence of information technologies, in particular, Blockchain on the transformation of social relations, especially on the production of knowledge. The influence of the Blockchain technology on the transformation of the knowledge infrastructure and social institutions is analyzed. The possibilities of a decentralized model of the Blockchain to achieve social consensus, the realization of freedom, equality are problematized. It is noted, as at the expense of the built-in system of algorithms of self-regulation, opportunities for social self-management, circulation and renewal of knowledge, which allows to form a new knowledge economy. It is indicated how the Blockchain's decentralization allows to eliminate the mediation of bureaucratic institutions, stimulating development, creating conditions for the configuration of knowledge that correspond to the latest interdisciplinary knowledge processes.

Key words: Blockchain, knowledge, freedom, decentralization, Internet-technology.

Передчасна маніфестація кінця історії, що розпочиналась принаймні християнськими мареннями апокаліпсису, раціоналізувалася гегельянським державоствердженням і зрештою закріпилася у знаменитому колись тексті Френсиса Фукуями, будувалася на ідеалістичному припущенні, за яким історія, як і її кінець, пов'язується з ідеологічною боротьбою. Проте вже Карл Маркс наголошував на принциповому історичному значенні розвитку технологій, того що отримало назву науково-технічного прогресу. Маршалл Маклуен, зі свого боку, визначив значущість технологічних революцій для процесів соціальної медіації. Врешті, і сам Фукуяма зазначив передчасність своїх стверджень кінця наприкінці 1980-х років, посилаючись саме на розвиток науки. Попри всі етичні побоювання, наука й нестримні технологічні оновлення, скажімо аби не зісковзувати до техно-детермінізму, багато в чому визначають історичні зрушення.

Сьогодні все більш очевидною є справжня революція інформаційних технологій, до якої, без сумніву, можна віднести й блокчейн (blockchain). Ця технологія з'являється у 2009 році та пов'язується з розподіленою базою даних, що закладена в основу криптовалюти Біткоїн (Bitcoin), асоціюючись, перш за все, з електронними платіжками. Проте, як зазначає, приміром, співзасновник компанії Apple Стів Возняк, «у цій технології є куди більш вагомий потенціал. Оскільки подібний ланцюг даних не можна зламати або навіть змінити, блокчейн чекає повсюдне застосування: від фінансових організацій до медицини» [6]. Дискурс навколо блокчейну (та особливо – щодо криптовалют) вельми популярний сьогодні й займає інформаційний простір від повідомлень про «біткоїн-лихоманку» у ЗМІ, послуг із криптовалютних консультацій у рекламі, сайтів, присвячених новинам щодо функціонування і поширення цих технологій до різного роду наукових публікацій, серед яких відзначимо ґрунтовні дослідження Кріса Скіннера «ValueWeb» (Chris Skinner, 2016), Дона Тапскотта «Технологія блокчейн. Те, що рушить фінансовою революцією сьогодні» (Don Tapscott, 2016), Мелані Свон «Блокчейн. Схема нової економіки» (Melanie Swan, 2017), статті Р. В. Кліменка і Я. В. Тарароєва, В. В. Чеклецова та інших [див.: 2; 4; 5; 7; 11; 12; 14]. Виходячи з цього неповного і поверхневого переліку робіт, можна побачити, що тема можливостей блокчейн-технології вийшла за межі обговорення й дослідження фінансистів, економістів і спеціалістів у галузі комп'ютерних наук, та не пройшла поза увагою філософів саме через актуальний і потенційний вплив блокчейн-технологій на соціальні та культурні трансформації. Цей вплив

пов'язують, передовсім, із особливостями децентралізованої моделі блокчейн-технології, що дозволяє забезпечити здійснення ніким і нічим неопосередкованих транзакцій, чим і створює умови для децентралізації будь-яких видів людської взаємодії, не обмежуючи її у просторі та часі, а також ставлячи під сумнів значення чи не всіх існуючих владних інституцій та ієрархій [див.: 5, с. 16].

Звісно, у капіталістичному суспільстві така децентралізація перш за все мала б відбуватися у сфері безпосереднього його буття – циркуляції грошей, грошового обміну, або медіуму грошей [див.: 3, с. 126, 130], чим і стала поява Біткоїну та інших криптовалют. Однак ця грошова проекція відкриває певну соціальну перспективу застосування технологій блокчейну в усіх інших сферах буття, що може розширити можливості для створення просторів свободи. Приміром, уже утворюються за допомогою блокчейн-технології альтернативні транснаціональні DNS (домenna система імен), які не контролюються жодними урядовими інституціями, обмежуючи можливість цензури і централізації бідь-яких операцій в інтернеті (цифрова ідентифікація особи, зберігання інформації тощо).

Якщо розвиток (і взагалі – існування) сучасного суспільства базується на інформаційних технологіях і їх застосуванні у сфері виробництва знань, що зі свого боку створюють цінності й капітал, маємо за мету проаналізувати ситуацію у сфері виробництва знань і те, як впливають / впливатимуть цифрові технології, зокрема блокчейн, на трансформацію інфраструктури знань і, відповідно, трансформацію соціальних інститутів та суспільства взагалі.

Ще в 1945 році ідеолог лібералізму Фрідріх-Август фон Гаек у статті «Використання знання в суспільстві» розмірковував про необхідність комунікації розсіяного знання мільйонів людей задля розбудови ефективної економічної системи. Зокрема він зазначав: «Специфічний характер проблеми раціонального економічного порядку обумовлений саме тим, що знання обставин, яким ми повинні користуватися, ніколи не існує в концентрованій або інтегрованій формі, але тільки у вигляді розсіяних частинок неповних і часто суперечливих знань, якими володіють всі окремі індивіди» [10]. Гаек актуалізує проблему використання знання, яке нікому не дано у всій його повноті. Спроставуючи централізоване планування в якості ефективного управління економічною системою, він надає перевагу вільній конкуренції у вигляді децентралізованого планування багатьма індивідами, адже найкращим чином можна використовувати існуюче знання і збільшити шанси досягнення успіху не в процесі його передачі у розпорядження єдиної центральної влади, а саме «за передачі індивідам того додаткового знання, яке потрібно їм, щоб узгоджувати свої плани з планами інших людей» [10]. «Розсіяне знання», що зумовлене, перш за все, власним досвідом, принципово не обліковується, ба більше – відбраковується інституціями через його ненауковість і безсистемність, виявляється вельми корисним через свою специфічність і мобільність. Комунікація такого роду знань стала можливою завдяки розповсюдженню мережі інтернет-технологій.

У сучасну епоху «інформаційного вибуху» з прискореним продукуванням безлічі інформації жодні централізовані управлінські інституції не в змозі її обробити та своєчасно і відповідним чином відреагувати на новації. А з іншого боку, як зазначає Елвін Тоффлер у книзі «Революційне багатство» (2006), «сучасна бюрократія індустріальної епохи гальмує розвиток заснованої на науці системи створення багатства», що спричиняє кризову ситуацію, яка є результатом «ефекту десинхронізації» [8, с. 51]. Проблема вільного та водночас налагодженого обміну інформацією, знаннями і можливість доступу до них у сучасному суспільстві вкрай актуальна і не обмежується лише сферою економіки, виробництва і споживання, але й охоплює циркуляцію академічного наукового знання. Сучасна наука носить між-/транс-дисциплінарний характер, що спонукає науковців шукати предмет або метод дослідження за межами власних дисциплін. Багато наукових досліджень виходять за межі певних наукових лабораторій, інституціональних цехів. Управлінські і наукові інституції – міністерства, академії наук, університети тощо – також подекуди гальмують розвиток наукових досліджень: насамперед, через бюрократизацію і монополізацію вибору й доступу до здійснення досліджень (через приналежність / неналежність до наукових інституцій / установ), так само, як і планова економіка, що відхиляє «розсіяне знання». До того ж не слід відкидати і проблему скорочення фінансування (як і залежність від державного чи корпоративного фінансування) багатьох

галузей знань (перш за все, гуманітарного і фундаментального), навіть попри загальний попит на нього.

Саме Інтернет став тим простором, що дозволяє відкрити доступ до знань, мобільність обміну ними, а відтак – і можливості їх примноження. Сучасні комп'ютери, новітні комп'ютерні програми, мережа Інтернет дають змогу науковцям залучати потужні механізми, що полегшують швидкий обмін знаннями і співробітництво між науковцями, дозволяють створювати багаточисельні та багатонаціональні дослідницькі команди, стимулюючи вироблення нових засобів виробництва [8, с. 25], долаючи інституціональні обмеження, розширюючи кордони науки, ставлячи нові проблеми.

Використання інструментарію Web 2.0 дозволило створити певний простір для формування так званої «Науки 2.0» [див.: 9], стимулюючи вільний обмін знаннями, що значно перевищує за інтенсивністю можливість наукових результатів за старих практик цитування, які, відзначимо, ґрунтуються на буржуазних засадах приватної власності, втіленням яких є всі заходи щодо захисту авторського права [* 1]. Прикладами вдалого використання стратегій на кшталт «Науки 2.0» є *OpenWetWare* (https://openwetware.org/wiki/Main_Page), створений аспірантами інженерами-біологами Массачусетського технологічного інституту 2005 року за принципом вікі, що дозволяє створювати знання, так би мовити, онлайн, а також проводити спільні дослідження і вести живу мережеву наукову комунікацію. Активна мережева діяльність таких сучасних філософів, як Нік Ленд, також поживляє і популяризує постановку філософських проблем через інтернет-ресурси. На сторінці створеного ним ресурсу *Urban Future (2.1)* маніфестовано саме інституціональне звільнення науковця / філософа, а разом і кінець монополії на знання: «Нині, як тільки хтось із цього неінституційного світу виробляє ефекти на інституційній орбіті, це фактично є серйозним рефлексом виживання для всіх інституційно привілейованих інтелектуалів, щоб грати на карті моралі (“немає платформи!”). Як не дивно, зовнішні автодидакти насправді розумні і самостійно створюють високого рівня інтелектуальний контент, у вас немає часу, щоб навіть зрозуміти, не кажучи вже про перемогу чи інший контроль, це є екзистенційною загрозою всім вашим засобам до існування. Оскільки вся ваша особиста ідентичність, ваш статус і ваша зарплата базуються безпосередньо на вашій уповноваженій, легітимізованій членській картці, яка дає вашим творам та понтифікаціям офіційно санкціоновану владу та повноваження. Якщо ці двері відкриються навіть лише на шпарину для неакредитованих аутсайдерів, то всю респектабельну буржуазну монополію на офіційні інтелектуальні органи суспільства буде викрито.

Мерфі розуміє, що протекціонізм – це справжня історія, а Інтернет є кінцевим контекстом. Те, що починалося з працівників текстильної промисловості, тепер досягає функціонерів вищої освіти, і вони це знають. Наближається творче знищення» [15].

Звісно, ми стикаємося з низкою проблем (приміром, анонімністю або неперевіреністю знань), що за відсутності контролю можуть привести до етичних, екологічних, гуманітарних катастроф. Побожування щодо цього походять з упередженого уявлення про злу природу людини, нездатність її до самоорганізації тощо, але вони дійсно можуть приховувати побожування агентів інституцій, що їхній владі, яка ґрунтується на привласненні та опосередкуванні міжлюдських відносин, прийде кінець разом із *децентралізацією* і *розподіленням* влади / знання між окремими індивідами, що дозволяє зробити технологія блокчейн.

Система блокчейн, здавалось би, дійсно здатна упорядкувати циркуляцію знань по той бік владних відносин, щоправда – дегуманізувавши будь-які відносини. Характеризуючи політику так званої концепції *vision 2.0*, Бретт Скотт зазначає, що вилучивши центральну точку управління, децентралізовані системи, засновані на коді, незалежно від того, існують вони для циркуляції біткоїнових жетонів, зберігання файлів або створення контрактів, запобігають будь-яким владним маніпуляціям, створюючи «форпости свободи» у світі, де панують корумповані інститути, формуючи «системи для побудови закодованого закону, який обходить держави», водночас забезпечуючи різноманітність існуючої системи та розширюючи наш асортимент інструментів. Ба більше, вони є «замінною системою», що перевершує існуючі установи [12].

Щоправда, Скотт зауважує, що доведення до крайнощів цього загалом утопічного проекту може привести до дистопічних, консервативних відтінків [12]. Визначаючи нову

«бінарну політику», він указує на важливу зміну в побудові цієї техно-утопії. Це вже не є бачення, що ґрунтується на ідеї створення спільноти самопомоги. Йдеться про індивідів, які є автономними агентами, що діють разом із іншими автономними агентами, керуючись жорстко закодованими правилами, уникаючи таким чином всіх тих, хто намагається зашкодити їхнім інтересам. Відтак Скотт відзначає певну зміну перспективи у погляді на природу людини. У той час, як «анархістські філософи» часто уявляють собі альтернативні системи управління, що ґрунтуються на принципах громадської допомоги або «розширення прав і можливостей», тут вже не йдеться про шляхи побудови громадських зв'язків. Тому можна говорити про певний відхід від традиційних моделей довіри та переорієнтацію на «захисний індивідуалізм, опосередкований математичним договірним правом» [12]. Це, звісно, підриває принципи біополітики, що ґрунтується на антропологічних засадах, ідеалах комунікативної дії і суспільного діалогу. Скотт з певною іронією називає цю нову утопію споживчою, згідно з якою проблеми вирішуються не шляхом перемовин, а вибором певного продукту: «Ми полишаємо Землю задля Марсу. Приєднуйтеся, якщо хочете» [12].

До того ж парадоксом концепції «виходу через Інтернет» є те, що Інтернет – це технологія, яка базується на масштабних державних та корпоративних інвестиціях у фізичну інфраструктуру, волоконно-оптичні кабелі, що прокладаються під морським ґрунтом, масовий випуск комп'ютерів низькооплачуваними працівниками зі Сходу і масовому багатстві в країнах Заходу. Тож якщо би хтось і мріяв про технологічний вихід, він, напевно, не є спроможним вийти з мейнстрімного суспільства. Така *негативна* свобода дозволяє лише вийти з-під влади держави чи традиційної біополітики, проте вона підпорядковує анонімній кіберполітиці, що зосереджується в руках програмістів і тих, хто контролює обчислювальні потужності. Йдеться не про розширення прав і можливостей, чи навіть якийсь «вихід», а лишень про певний захист, що утворює «систему інтернет-техно-левіафана, божественного крипто-суверена, з правилами якого ми можемо змиритися і домовитися між собою» [12]. Цілком можливо приєднатися до скепсису Скотта. До того ж, посиляючись на антибуржуазну критику, можна також зауважити, що на відміну від анархістських принципів єднання – приміром, на кшталт Макса Штірнера – що передбачають можливість вільного *покидання* будь-якої системи / спільноти й перетворення на *ніщо*, блокчейн позбавляє від подібних привілеїв міжлюдської комунікації, доводячи буржуазну проекцію до найбільш довшеного фінішу, що проступає у незворотності транзакцій, та залишаючи будь-яке *щось* у системі. Проте можна відтінити й позицію на кшталт Айн Ренд, інтерпретуючи яку Славою Жижек підкреслює, що саме можливість найбільш опосередкованих відносин між людьми, яку надають ті ж таки гроші, дозволяє запобігати всім ризикам безпосередніх відносин між людьми, зокрема рабству і насиллю [1, с. 33–34]. Зрештою, якщо децентралізована модель блокчейн-технології орієнтується на автоматизоване досягнення консенсусу, вона може створити поле для реалізації значно більшої свободи, принаймні забезпечити більшу рівність саме за рахунок вбудованих у систему алгоритмів саморегулювання, утворюючи транснаціональну структуру самоуправління, перетворюючи відносини довіри між гравцями, що прискорюватиме не лише економічний, але й загальний цивілізаційний розвиток.

Але той-таки Скотт пропонує застосовувати потужність технології блокчейн по той бік використання її для зберігання цифрових активів або власності, тобто сфокусуватися на тих ситуаціях, що не передбачають жодних активів, наприклад – у системах голосування [12]. Таким чином, технології повинні й можуть відтворювати й скріплювати людську довіру. Особливо, як видається, це має діяти саме у сферах мистецтва чи науки, аутопоезису або реплікації знання [див.: 13].

Якщо блокчейн є нічим іншим, аніж децентралізованим журналом запису транзакцій, який є частиною більш широкої обчислювальної інфраструктури, що включає багато інших функцій (наприклад, зберігання, комунікації, обслуговування файлів та архівування [5, с. 51]), а знання є певним файлом, тоді для розвитку знання необхідно, щоб файлова система була відкритою.

Тоффлер, наслідуючи Карла Маркса, зауважує, що знання не є ресурсом конкуренції, адже користуючись будь-яким фрагментом знання ми його аж ніяк не зменшуємо, навіть навпаки – вірогідним є те, що чим більше людей ним скористається, тим більше знання можна отримати на його основі. Водночас відносність знання свідчить про те, що кожний окремий

фрагмент знання набуває значення лише в системі інших фрагментів, які утворюють контекст. Чим більше комбінацій таких контекстів / знань, тим більше знання, яке до того ж є мобільним продуктом і найголовніше таким, що набуває життєвих ознак лише будучи відкритим.

Але ж саме блокчейн дозволяє усунути посередників, бюрократичні інституції, що не лише обмежують циркуляцію знання, але й, привласнюючи / закриваючи його, стримують розвиток. Блокчейн дозволить створювати такі конфігурації знання, які відповідають новітнім процесам міждисциплінарного знання, яке дозволяє вирішувати складні завдання, що потребують вже навіть не двох, а трьох спеціалізацій [* 2], коли «мапа того, що пізнається» становиться низкою паттернів, що постійно змінюються. Блокчейн дає змогу рухатися до відкриття нового, обходячи традиційні економічні, бюрократичні інституції, що базуються на старих модерних поняттях приватної власності, до яких відносяться і держава, і університет, і світові корпорації з їхніми стратегіями концентрування, уніфікації, монополізації, спеціалізації тощо. Це дозволить звільнити такі бажані людські властивості, без яких розвиток науки не можливий, як-от уява, креативність, пошук, що дозволять шукати нові засоби і майданчики для поєднання здавалося б нічим непов'язаних знань, ідей і понять. Все це добре узгоджується з думкою Тоффлера про важливість поєднання віддалених один від одного потоків особистого досвіду і ноу-хау [8, с. 216]. До того ж такий розвиток науки насправді буде керуватися потребами / бажаннями людей, які задля їх реалізації мають об'єднуватися у спільноти.

І коли вже вести мову про створення багатств, то такі технології не лише можуть запобігти монополізації та концентрації капіталу, але й виключити бюрократичне, капіталістичне опосередкування, запобігаючи водночас привласненню додаткової вартості. Важко уявити, що люди бодай щось за власним усвідомленим бажанням відшкодують на утримання бюрократичних апаратів. Якщо Левіафан Гобса пов'язаний із втратою і передачею частки свободи, що дозволяє сконцентрувати владу в руках тих, хто домовляється, то техно-левіафан Скотта відкриває свободу творчості саме через те, що всі частки знання, залишаючись децентрованими, звільняють простір для будь-яких їх конфігурацій поза можливим привласненням. Звісно, залишається влада технократів, що виходить із власності на ті ж таки засоби виробництва (якими є комп'ютерні технології тощо), проте, зауважимо, технократи мають постійно удосконалювати технології, аби якісно задовольнити потреби / бажання якнайбільшої кількості людей, що стимулює конкуренцію і водночас демонополізацію. І зрештою, саме щодо економіки знань: відбувається поворот до, так би мовити, нової редакції економіки дару, коли лише від *роз(по)ділення* частки свого знання з усіма іншими багатшають усі.

ПРИМІТКИ

* 1. Зазначимо також, що всі заходи щодо боротьби з плагіатом керуються лише принципом приватної власності, до того ж їх поборники намагаються якось зберегти вплив, навіть монополію офіційних інституцій – університету, держави тощо. Приміром, науковець, що має власний блог і відкриває свої ідеї світу, подібними проблемами переважно не переймається. До того ж система гіперпосилань дозволяє легко відслідкувати походження інформації.

* 2. Тоффлер наводить приклади подвійних і потрійних назв: астробіолог, інженер-еколог, юрист-бухгалтер, нейропсихофармаколог тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жижек С. Год невозможного. Искусство мечтать опасно / С. Жижек ; [пер. с англ. Е. Секацкого, А. Ожигановой, А. Маркова]. – М. : Европа, 2012. – 272 с.
2. Клименко Р. В. Криптовалюты. Как цифровые технологии меняют культурный мир / Р. В. Клименко, Я. В. Тараров // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». – 2016. – Вип. 54. – С. 84–94.
3. Перепелица О. Н. Медиумы Просвещения: обценные отклонения / О. Н. Перепелица. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2014. – 260 с.
4. Равал С. Децентрализованные приложения. Технология Blockchain в действии / С. Равал ; [пер. с англ. А. Киселева]. – СПб. : Питер, 2017. – 240 с.

5. Свон М. Блокчейн. Схема новой экономики / М. Свон ; [пер. с англ.]. – М. : Олимп-Бизнес 2017, – 240 с.
6. Стив Возняк: «Блокчейн биткоина построен лучше, чем финансовая система США»: [электронный ресурс] // Bitcoin Conference Kazakhstan. – 2017. – 11 октября. – Режим доступа : <https://kazakhstan.bc.events/ru/article/stiv-voznjak-blokcheyn-bitkoina-postroen-luchshe-chem-finansovaya-sistema-ssha-76214>.
7. Тапскотт Д. Технология блокчейн. То, что движет финансовой революцией сегодня / Д. Тапскотт ; [пер. с англ.]. – М. : Эксмо, 2016. – 560 с.
8. Тоффлер Э. Революционное богатство / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер ; [пер. с англ.]. – М. : АСТ : АСТ Москва, 2008. – 569 с.
9. Уолдроп М. Science 2.0 – открытая наука : [электронный ресурс] / М. Уолдроп // В мире науки. – 2008. – Август. – С. 32–36. – Режим доступа : www.sciam.ru/2008/8/inform.shtml.
10. Хайек Ф. фон Индивидуализм и экономический порядок / Ф. фон Хайек ; [пер. с англ.]. – М. : Изограф, 2000. – 256 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/hayek/02.php
11. Чеклецов В. В. Блокчейн, покемоны и промышленный интернет / В. В. Чеклецов // Философские науки. – 2016. – № 10. – С. 140–147.
12. Scott B. Visions of a Techno-Leviathan: The Politics of the Bitcoin Blockchain : [electronic resources] / Brett Scott // E-International Relations. – 2014. – June 1. – Access mode : <http://www.e-ir.info/2014/06/01/visions-of-a-techno-leviathan-the-politics-of-the-bitcoin-blockchain>.
13. Darklight, Autopoietic Computing and Reality Augmented Autopoietic Social Structures : [electronic resources] // h+Magazine. – 2014. – March 12. – Access mode : <http://hplusmagazine.com/2014/03/12/autopoietic-computing-and-reality-augmented-autopoietic-social-structures>.
14. Skinner C. ValueWeb: How fintech firms are using bitcoin blockchain and mobile technologies to create the Internet of value / C. Skinner. – Marshall Cavendish International Asia Pte Ltd., 2016. – 424 p.
15. The Guild : [electronic resources]. – Posted on May 18, 2017. – Access mode : <http://www.ufblog.net>.

УДК 141.7:159.923.2

Кіріченко І. А.

Одеська національна академія харчових технологій

ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ДЕВІАЦІЇ

Показано, що існування будь-якого суспільства характеризується наявністю відхилень від правових, моральних та інших норм, а вивчення особливостей та етимології цих відхилень є важливою науково-практичною задачею. Метою статті є з'ясування та класифікація основних історичних форм індивідуальної девіації, встановлення особливостей їх еволюції та трансформації. У роботі розглянуто еволюцію індивідуальних форм девіації. Виділено такі види індивідуальної девіантності: сакральний (шаман, маг, чаклун), сакралізований (юрод, дервіш, святий), світський (скоморох, денді, представники андеграунду). Доведено, що індивідуальна девіація завжди оформлюється і виражається семантично засобами спеціальних символів, якими є: одяг; ставлення до форм повсякденності; семантика жести та жасова субкультура; стиль життя; стиль мислення й мови, мовна субкультура. Показано, що девіанти демонструють два варіанти девіації: пасивну та активну. Зазначено, що порівняно з колективною девіацією, індивідуальна девіантність через свою локальність має менший соціальний ефект, включаючи деструктивний. Однак вона є не менш значущою, оскільки в позитивних формах має неабиякий креативний ефект, сприяючи розвитку і гуманізації культури та соціуму в цілому.

Ключові слова: девіація, девіантна поведінка, шамани, юродиві, скоморохи, денді.